

Qan yaddaşımızdan silinməyəcək Xocalı soyqırımı...

Fazil QARAOĞLU,
professor

Xankəndi ilə Əsgəran arasında yerləşən Xocalı Dağlıq Qarabağda Şuşadan sonra azərbaycanlıların yaşadığı ikinci böyük yaşayış mərkəzi idi. 1990-cı ildə şəhər statusu almışdı. Dağlıq Qarabağdakı yeganə Hava limanı Xocalıda yerləşirdi.

Erməni silahlı qüvvələri Xocalı şəhərinə gecə saat 22:00 radələrində quldurcasına hücum edib, əvvəlcə şəhəri şiddətli artilleriya atəsinə tutub, sonra isə çoxsaylı tanklar və zirehli maşınlar vasitəsilə şəhərə daxil olub, evlərində yatan dinc əhalini vəhşicəsinə məhv etməyə başlayıblar.

Vəhşiləşən ermənilər azərbaycanlıları xüsusi amansızlıqla işgəncə verərək öldürürdülər. Onlar mühasirədən çıxıb qaçan azərbaycanlıları da yollarda, keçidlərdə, meşələrdə pusqu quraraq tutur, vəhşicəsinə məhv edirdilər.

Bu gün Xocalı adlı bir şəhər yoxdur, çünki 26 fevral 1992-ci ildə burada yaşayanlar soyqırımı məruz qalıb, bu şəhər erməni daşnakları tərəfindən yandırılıb, yer üzündən silinib. Bu məsələyə beynəlxalq hüquq baxımından yanaşanda Xocalıda törədilən soyqırım rəsmən ortaya çıxır.

Bilindiyi kimi, Azərbaycan Milli Məclisi Xocalıda ermənilər tərəfindən törədilənləri 1994-cü ildə soyqırım olaraq qəbul edib və qərar çıxarıb. Heç şübhəsiz, türk dövlətlərinin parlamentləri də belə bir qərarı qəbul etməlidirlər. Bu onların borcudur. Doğrudur, Ankara Keçiören bələdiyyəsi belə bir qərar çıxarıb və bir abidə tikdirib. Bu, Türk dünyasındakı bütün bələdiyyələrə bir nümunə olmalıdır. Türkiyə, Azərbaycan və dünyanın bir çox bölgəsində yaşayan türklər cəm halında "Lahey Ədalət Divanında" cinayət işinin qaldırılmasına səy göstərməlidirlər.

Heç şübhəsiz, ilk növbədə Türkiyə və Azərbaycan dövlətləri Xocalı soyqırımını təbliğ edən birgə təşkilatlar yaratmalı, yalnız Anadolu və Azərbaycan türkcəsində deyil, ingiliscə, fransızca və bütün Qərb dillərində, eləcə də rus, fars və ərəb dillərində yayımlar ortaya qoymalıdırlar. Bu da bir həqiqətdir ki, dövrümüzdə informasiya əsas rolunu oynamaqdadır. Ona görə də bu imkandan istifadə edilməlidir.

Azərbaycan Milli Məclisi fevralın 26-nı Xocalı soyqırımı günü elan edib, hər il fevralın 26-da Xocalı soyqırımını anma tədbirləri keçirir. Bu tədbirləri bütün Türk dünyası keçirməli, ermənilərin kimliyini bütün dünyaya yaymalıdır.

Bütün dünyanın gözü qarşısında törədilən bu qətliama BMT, AB kimi beynəlxalq təşkilatlar lazım olan qiyməti verməyib. Doğrudur, BMT Təhlükəsizlik Şurası yeddi ay ərzində dörd dəfə(!) - 822, 853, 874 və 884 sayılı qətnamələr çıxarıb. Amma dünyanın ən mötəbər təşkilatının çıxardığı bu qətnamələr hələ də həyata keçməyib. Azərbaycan torpaqları hələ də ermənilər tərəfindən işğal altında qalmaqda davam edir. Dünyanın ən gözəl bölgələrindən biri olan Qarabağ bölgəsi qaniçən erməni daşnaklarının tapdığı altında qalmaqda davam edir, dünyanın ən gözəl nöqtələrindən biri olan gözəlim Şuşa bu haydutların tapdığı altında inləməyə davam edir, güclü dövlətlər başda olmaqla bütün dünya ictimaiyyəti dis bu gözəl bölgənin ermənilər tərəfindən yandırılıb-yaxılmasına biganə qalır. Avropa Şurası 25 yanvar 2005-ci il tarixli 1416 sayılı qətnaməsində Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını hələ də işğal altında saxladığını qeyd edib. Bu hadisələrə seyrçi qalan BMT və Qərb dövlətləri ermənilərin törətdiyi qətliamlara və işğal hərəkətlərinə ciddi reaksiya göstərmir. İngilis hökuməti Xocalı qətliamını hərtərəfli incələyib, ermənilərin törətdiyi qətliamı insanlığa qarşı törədilən bir cinayət olaraq qəbul edib, fəqət bu cinayəti törədənlərin cəzalandırılması istiqamətində heç bir addım atmayıb. ABŞ Konqresinin Beynəlxalq Əlaqələr Komissiyasının üzvü dr.Barton konqresi Xocalı soyqırımını tanımağa çağırır və təmsilçilər quruluşunun iclasındakı çıxışında ABŞ Konqresi Xocalı soyqırımını tanımaqla beynəlxalq cəmiyyətin uzun illərdən bəri bu mövzu ilə əlaqəli səssizliyini pozacaq" - deyib. Göründüyü kimi, yuxarıda qeyd etdiklərimiz bəzi rəsmi şəxslər tərəfindən sözdə ifadə edilir, amma BMT-nin çıxardığı qərarlar hələ də nəticəsiz qalır.

Bu da bir həqiqətdir ki, beynəlxalq cəmiyyətlərin, xüsusilə ABŞ-ın Xocalı faciəsi ilə bağlı məlumatlanmasında Xocalı qırğını başlamadan bir neçə saat əvvəl bir vertolyotla o bölgənin xaricinə çıxan bilən və gördüklərini ilk olaraq dünya ictimaiyyətinə çatdıran amerikalı yazıçı-jurnalist Thomas Qoltsın qeydləri önəmli yer tutur. Thomas Qolts yazdığı "Azərbaycan gündəliyi" adlı kitabında Xocalı şəhərində gördüklərini, orada olan Azərbaycan ordusunun komandiri ilə danışdıqlarını, bütün xatirələrini təfəssilatı ilə oxuculara çatdırır. Onun qeydlərinə görə, oradakı komandir 45 nəfərlik bir hərbi hissəyə rəhbərlik edirmiş, gündə iki dəfə gələn bir vertolyotla ancaq özlərinə çatacaq qədər mərmii gətirmiş. Əsgərlərin qidaları yox deyiləcək qədər az, aclıq çox ciddi səviyyəyə çatmış vəziyyətdə olub. 18-20 nəfər daşıya biləcək gücdə olan

vertolyot hər gəldiyində 35-40 adamı qorxulu bölgədən çıxarırmış. Çünki qətlə "gəlirəm" deyir, soyqırım "gəlirəm" deyirmiş.

Əfsuslar olsun ki, bu ağır faciə dünya ictimaiyyətində lazımi dərəcədə əks-səda yaratmayıb, demokratiyadan dəm vuran dövlətlər bu faciəyə öz etiraz səslərini ucaltmayıb. Eybəcər şəkllə salınan meyitlər ətrafda tökülüb qalırdı. İnanmaq olmurdu ki, insan belə vəhşiliyə və alçaqlığa qadir ola bilər. Baş, burnu, qulağı kəsilən, gözü çıxarılan meyitlər çox idi, bir çox meyitin başının dərisi soyulmuşdu. İnsanlıq tarixində heç bir millət, hətta faşistlər belə bu cür cinayətlər törətməyib. Belə qeyri-insani yirticiliği ancaq bütün qanı, şüuru ilə türkə nifrət bəsləyən ermənilər edə bilərdi. Buna görə də həmin faciənin bütün dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və onun əsl soyqırım kimi beynəlxalq təşkilatlarda qəbul olunması naminə soyqırım haqqında yeni-yeni əsərlər yazmaq Azərbaycan elm adamlarının üzərinə düşən bir vəzifədir. Doğrudur, bu mövzuda bəzi işlər görülüb, amma yenə də ermənilərin bəşər qanunlarına zidd olaraq nə qədər böyük vəhşiliklər və qeyri-insani cinayətlər törətdiklərini və törətməyə davam etdiklərini dönə-dönə yazıb dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq lazımdır.

Törədilən cinayətin cəzasız qalması yeni cinayətlərin törədilməsinə rəvac verir. Bu gün Ermənistan tərəfindən qonşu ölkələrin torpaqlarına göz dikilməsi işğalçı Ermənistan Respublikası barəsində beynəlxalq aləmdə yaradılan cəzasızlıq mühitinin nəticəsidir. Heç şübhəsiz, nə tarixi həqiqətlərə, nə də bugünkü siyasi reallıqlara uyğun gələn, mövcud beynəlxalq hüquq normalarını kobudcasına pozan, bəşəri əxlaq meyarlarına zidd olan, azgün xəyallarını yerinə yetirməyə çalışan ermənilərə qarşı beynəlxalq hüquq normaları tətbiq olunmalıdır. Yəni Ermənistan təcavüzkar dövlət elan edilməli, erməni silahlı qüvvələri Azərbaycan ərazilərindən qeyd-şərtsiz çıxarılmalı, Xocalı soyqırımının iştirakçıları R.Köçeryan və S.Sarkisyan Yuqoslaviyanın keçmiş Dövlət rəhbəri S.Miloşeviç kimi mühakimə olunmalı, cəzalandırılmalıdır.

Azərbaycan türkünün taleyinə yazılan amansızlığın bəlkə də ən birincisi onun ermənilərlə qonşuluqda yaşaması, öz ərazisində, öz torpağında bu namərdlərə yer verməsidir. Ey Əkrəm Əylisli! Gör bütün dünyada tanınmış qələm sahibi A.S.Puşkin sənəin təriflədiyən ermənilər haqqında nələr deyib: "Ey erməni, sən vəhşisən, qatilsən, cinayətkarsan, qorxaq və satqınsan, şəhər və kəndləri viran qoyan bayquşsan, bütün bunlara baxmayaraq, səni qınamıram, çünki sən ermənisən..."

Məhz belə bir mənfur təbiətə malik olan ermənilər həmişə xalqımıza, türk millətinə qarşı müxtəlif soyqırımlar, terror aktları, repressiyalar həyata keçiriblər.

1992-ci il fevral ayının 26-da ermənilər tərəfindən törədilən Xocalı faciəsi Ermənistanın türk millətinə qarşı yeritdiyi soyqırım siyasətinin tərkib hissəsidir. Bu faciə zamanı şəhid olan, əsir və girov düşən, qətlə yetirilən insanların rəqəmlə ifadə olunan siyahısına baxanda adamın varlığından gizilti keçir. Lentə köçürülən dəhşətli məqamları seyr etmək mümkün deyil. Çünki tükürpədicə mənzərələr adamın varlığına vahimə gətirir. İnsan adlanan bəşər övladı bu dərəcədə qəddarlığı necə bacarır? Bu səbəbdən də bəşər tarixində heç bir xeyirxah əməlin sahibi olmayan ermənilər haqqında pis fikirlər mövcuddur.

26 fevral 1992-ci il... 25 ildir ki bu tarix XX əsrin son onilliyinin köksündə günahsız bir gün olaraq qapqara qaralır. İnsanlıq faciələrinə biganə qalmayanların nəzərində həmin o gün də təcavüz qurbanıdır. İnsanlığını itirib vəhşiləşənlərin, körpə, cavan, qoca qanına susamışların qara əməllərini həmişə yada salacaq o gün. İnsan adını xar edən, rüsvayçılıq sütununa sarılmalı bu havadarlı cəlladlar, təəssüflər olsun ki, hələ də cəzasız qalırlar. Bu boyda dünyada onların yaxasından tutub cəllad damğası yapışdıran, layiq olduqları adı onlara qoyan, hələ ki, tapılmır. Axı şər şirnikləndirildikdə əl-qol açar, zaman-zaman yenidən baş qaldırar...

Həmişə gözü onun-bunun torpağında olan, tez-tez ərazi iddiaları qaldıran və bunun naminə hər cür cinayətə qanlı imza atanların ünvanı və himayəçiləri çoxdan bəllidir. Onların izləri düşdüğü yerlərdən silinməyib. Xocalı xarabalıqları onların avtoqrafıdır.

İyirmi beş il bundan əvvəl 26 fevral günü dünya səviyyəli adamlardan səs çıxmıdı. Onlar heç nə olmayıbmiş kimi susmağa üstünlük verdilər. Dünya biganəlik xəstəliyinə, bəşər unutulmuşluq mərazinə tutulmasın gərək. Yandırılan, yerlə yeksan edilən Xocalının ahı iyirmi beş ildir göyləri dolaşır. Baş kəsilən qocaların, güllələnən, təcavüzə uğrayan qadınların, qanına qəltan edilən körpələrin haqqı hələ də yerdə qalır. Dilsiz-ağızsız körpələrə toplardan, tanklardan atəş açanlar hələ də qorxusuz-ürküsüz yer üstündə gəzib-dolaşırlar. Xocalıda göylərə dirənən ah-nalə yer üzündən heç vaxt silinməyəcək, ən azı bəşər tarixinin səhifələrinə çöküb qalacaq. Bu şəhərdə güllə yağışına tuş gələn körpələr boy atıb böyümək, yaşamaq istəmədilərmi? Ey Əkrəm Əylisli! Sən bu işə necə baxırsan? Onlar nə üçün doğulmuşdular? İnsanlıq simasını büsbütün itirən cəllad erməni güllələrini zərif bədənlərində soyutmaq üçünmi? O körpələri, uşaqları unutmaqmi olar? Külə dönmüş Xocalını yaddan çıxarmaq mümkündürmü? Yağı gülləsinə tuş gələn heç bir insanımızı unutmağa haqqımız yoxdur! Onların xatirəsi bizi, nəyin bahasına olursa olsun, torpaqlarımızın hər qarışını geri almağa səsləyir. Biz onların göylərimizdə dolaşan harayını eşitməli, incik ruhlarını sevindirməliyik.

Hesab edirəm, Xocalı faciəsi Azərbaycan türkünün başına gətirilən o qədər dəhşətli bir faciədir ki, onun haqqında həmişə danışılmalı və bu mövzu dünya ictimaiyyətinin gündəmində tutulmalıdır. Məsum insanların vəhşicəsinə qətl edildikləri cinayətlərin isbatını ortaya qoyan rəsmi sənədlər, lentə çəkilən

görüntülər belə var ikən Xocalı faciəsinin unudulmasına imkan verilməməlidir. Təəssüflər olsun ki, iyirmi beş il keçməsinə baxmayaraq, bu faciənin dəhşətləri beynəlxalq aləmdə, dünya ictimaiyyətinin rəyində özünün həqiqi və layiqli qiymətini ala bilməyib. Belə biganəlik həm də onunla təhlükəlidir ki, bəşəriyyətə qarşı çevrilən bu kimi fəlakətlərin bundan sonra da baş verməsinə zəmin yaradır. Yəni faciəni törədən canilərin cəzasız qalmaları, insan sevgisindən uzaq olan və mənfəət ardınca qaçan millətləri yeni-yeni cinayətlər törətməyə sövq edir.

Heç şübhəsiz, Türk millətinə qarşı yönəldilən bu məqsədyönlü soyqırım siyasəti insanlıq və bəşəriyyət tarixində qara bir ləkə kimi qalacaq. XX əsrin ən böyük faciələrindən olan Xocalı soyqırımının bütün dünyada törədilən ən böyük cinayətlərdən biri olduğu və erməni qəsbkarların vəhşilikləri beynəlxalq aləmə bildirilməli, dünya ictimaiyyətinin diqqəti bu məsələyə cəlb edilməli, Xocalı vəhşətinin dünya dövlətləri və beynəlxalq quruluşlar tərəfindən soyqırım olaraq tanınması üçün lazım olan addımlar atılmalıdır.

BMT-nin soyqırım haqqında 96(1) sayılı qərarına görə, soyqırım insan qruplarına yaşama haqqı tanınamamaqdır. Beləliklə, hansı səbəblə, zamanda və yerdə olursa olsun, ciddi sayda insan ölümü soyqırım cinayəti sayılır. Yəni ermənilərin Xocalıda dinc əhaliyə qarşı törətdiyi qırğın tam mənası ilə soyqırımdır və BMT soyqırım haqqında 96(1) sayılı qərarına əsaslanaraq Xocalı soyqırımını qərara bağlamalıdır!

Rəsmi məlumatlara görə, o gecə 613 nəfər şəhid olub, 487 nəfər ağır yaralanıb, 1275 nəfər əsir düşüb, erməni zülmünə, təhqirlərinə məruz qalıb. Ermənilər azəri türklərinin gözlərini oyaraq, burunlarını, qulaqlarını kəsərək, başlarının dərisini soyaraq qeyri-insani hərəkətlərlə, vəhşicəsinə öldürüb, bir çoxunun cəsədlərini yandırılıblar. Yer kürəsinin ən gözəl nöqtələrindən birində, öz ata-baba yurdunda yaşamaqdan başqa bir günahı olmayan bu insanlar işgəncə verilərək şəhid edilib.

Xocalı soyqırımının adı necə olursa olsun, kim tərəfindən kimə qarşı hansı şərtlərdə olursa olsun, nəticəsi vahiməli hadisələrin yaşandığı bir vəhşətdir. Hal belə ikən, insanlığa yaraşmayan bu qırğının ancaq və ancaq Azərbaycan və Türkiyə tərəfindən yad edilərək qınanması həqiqətən də çox üzücüdür. Digər tərəfdən, bu soyqırımın ardından iyirmi beş il keçməsinə baxmayaraq, hələ də dünya ictimaiyyətinin bitərəf qalması, təəssüflər olsun ki, daha üzücü və düşündürücüdür.

Heç şübhəsiz, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsindəki Xocalı şəhərində baş verən vəhşətin soyqırım olduğunun beynəlxalq cəmiyyətdə qəbul edilməsi üçün qanuni bir proses başlandırılmalıdır. Azərbaycan dövləti Lahey Ədalət Divanına müraciət edərək, 1948-ci il dekabr ayının 9-da BMT tərəfindən qəbul edilən "genosid müqaviləsi" çərçivəsində cinayət işi açdırmalıdır. Bu müraciətdə lazım olan dəlillər çərçivəsində Ermənistan rəhbərləri R.Köçəryan və S.Sarkisyan Xocalı soyqırımını həyata keçirən cinayətkarlar olaraq göstərilməli və onların cəzalandırılmaları tələb olunmalıdır!!!

26 fevral 1992-ci il... Xocalı soyqırımını kimi tarixləşdi bu müdhiş gün. 1941-1945-ci illər müharibəsində Belorusiyanın Xatın kəndində də belə bir faciə baş vermişdi. Dünya hələ də bu kənd qəbiristanlığına gəlib illərin faciəsini gözlərinə köçürür. Bəs Xocalı faciəsi?! 65 il əvvəl baş verən hadisələrlə maraqlananlar ermənilərin bu çox yaxın keçmişdə Xocalıda törətdiyi vəhşilikləri görmədilərmi? Soyqırım deyirlər. Bəs onda ermənilərin Xocalıda törətdiyi qırğınlar soyqırım deyilmi? Yaxşı, əgər Xocalıda törədilənlər soyqırım deyilsə, bəs onda biz bu vəhşətə nə ad verməliyik? Bu da bir həqiqətdir ki, qan yaddaşımızdan silinməyəcək Xocalı soyqırımını...